

РЕЦЕНЗІЯ

доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри теорії та історії
музики Харківської державної академії культури **ПОЛЬСЬКОЇ І. І.**

на дисертацію **ГО ЧАНЛУ**

**«ОПЕРНА КУЛЬТУРА КИТАЮ ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ XX –
ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми дослідження. Одним з найяскравіших явищ музичної культури є оперне мистецтво. Європейська опера, яка народилася через ренесансне прагнення відродити традиції античного театру, за понад чотири століття своєї історії набула нечуваної популярності і стала невід’ємною складовою світового культурного життя. Тисячолітньої давнини сягає історія китайського музично-драматичного театру, найвідомішою з традиційних форм якого є пекінська опера. Лише у першій половині XX ст. розпочався процес становлення і розвитку нової китайської опери європейського типу, що органічно поєднала риси західної та східної жанрових моделей, (До речі, саме в нинішньому, 2025-му році виповнилося 100 років з появи першої такої опери «Куан Інъ – богиня милосердя» Аарона Авшаломова). І сьогодні оперна культура сучасного Китаю, пройшовши бурхливий, складний і яскравий шлях формування та розвитку, є важливою частиною світового музичного простору.

Саме проблематика, пов’язана із визначенням сутності оперної культури загалом та специфіки оперної культури Китаю XX – початку XXI ст., полягає в основі дисертації Го Чанлу «Оперна культура Китаю останньої третини XX – початку XXI століть: тенденції розвитку», присвяченої висвітленню змісту і характеру оперної культури Китаю як явища та як універсалії сучасної оперології.

Безсумнівною є **актуальність** обраної теми дослідження, зумовлена світовою значущістю оперної культури Китаю як феномена, художньою цінністю її мистецьких здобутків, необхідністю, за висловом автора, «визначення специфіки оперної культури Китаю як самобутнього явища та розкриття сутності процесів її розвитку упродовж періоду останньої третини XX – початку XXI століття» (с. 16 дис.), а також недостатньою вивченістю зазначеної проблематики в українській музичній науці.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації зумовлені чітким формулюванням мети наукового дослідження («визначити тенденції розвитку оперної культури Китаю останньої третини XX – початку XXI ст. у контексті національної та світової музично-театральної історії, теорії і практики», с. 16 дис.) та його основних завдань; коректністю визначення об'єкту («опера культура Китаю», с. 17 дис.) та предмету дослідження («тенденції розвитку оперної культури Китаю останньої третини XX – початку XXI ст.», с. 17 дис.); аргументацією теоретичних аспектів проблематики та позицій наукової новизни; обраним аналітичним інструментарієм дослідження, а також апробацією його результатів.

Обґрунтованість основних положень дисертації та достовірність отриманих висновків детерміновано й залученням вагомої теоретичної та джерельної бази, яку складають ґрунтовні наукові праці (дисертації, монографії, статті) за проблематикою запровадженого дослідження (загалом 189 найменувань, з них 55 – іноземними мовами), а також методологічною опорою на використання комплексу загальнонаукових та спеціальних музикознавчих методів і підходів (історичного, системного, індуктивного, дедуктивного, порівняльного, семіотичного, контекстного, праксеологічного, виконавсько-аналітичного тощо) (с. 18 дис.), поєднання котрих уможливило досягнення основних результатів роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у дисертації *вперше* системно обґрунтовано зміст універсалії «опера культура» у контексті оперологічних понять і категорій; уведено до загальної

структури сучасної оперології спеціальний науковий напрям «культурологічна оперологія» та запропоновано уведення нового наукового напрямку «синологічна оперологія»; розкрито специфіку інфраструктури великих оперних театрів Китаю; встановлено принципи творчої роботи Національного центру виконавських мистецтв у Пекіні як взірця діяльності для інших Великих оперних театрів країни, а також осмислені властивості сценічних постановок європейських опер у Національному центрі виконавських мистецтв у Пекіні.

Дисертантом удосконалено наукові уявлення про напрями успадкування світового досвіду в оперній культурі Китаю в контексті еволюції національної музичного-театральної практики. *Набула подальшого розвитку* виконавська оперологія як наукова гілка сучасної оперології, яка спрямована у даному дисертаційному дослідженні на вивчення режисерських концепцій постановок європейських опер у Національному центрі виконавських мистецтв у Пекіні впродовж 2019–2023 рр.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання його матеріалів і висновків у подальших наукових розвідках з проблем оперної культури (передусім китайської), а також у педагогічній практиці закладів вищої музичної освіти України та Китаю (зокрема, у навчальних курсах «Історія світової музики», «Історія китайського музичного мистецтва», «Історія опери», «Музична культурологія», «Основи оперної драматургії», «Сучасна музика», тощо).

Повнота викладеного матеріалу дисертації в наукових публікаціях.

Наукові публікації здобувача відповідають змісту і основним положенням поданої дисертації, її результатам та висновкам. Основні результати дослідження викладено в 5 публікаціях, з яких – 4 наукові статті у фахових виданнях, рекомендованих МОН України (категорія «Б») (з них 1 стаття – у співавторстві з науковим керівником), а також 1 публікація апробаційного характеру (у збірнику матеріалів наукової конференції).

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим кваліфікаційним вимогам щодо оформлення. Структура дисертації віддзеркалює її зміст, відповідає поставленій меті, обраним об'єкту і предмету дослідження та складається зі вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел та 3-х додатків.

Центральне місце у змістовній драматургії дисертації посідає перший розділ («Оперна культура як універсалія оперології»), котрий несе на собі основне концептуальне навантаження усієї праці. Авторська дослідницька концепція базується на глибокому розкритті сутності і структури сучасної оперології як наукової галузі та визначенні провідної ролі категорії «оперна культура» як універсалії цієї науки.

Слушно зазначаючи, що «Ознакою розвитку музикознавства на сучасному етапі постає утворення нових наукових напрямів» (с. 22 дис.), автор підкреслює, що «народження оперології обумовлено усвідомленням опери як предмету спеціальної наукової галузі, що потребує розробки понятійно-категоріальної і методологічної систем, як і відповідного дослідницького апарату» (с. 22 дис.).

Саме цим питанням присвячено підрозділ 1.1. («Універсалія оперна культура в поняттєво-категоріальній системі оперології»), в якому визначено змістовий обсяг та категоріальну сутність поняття оперної культури як універсалії оперології, що «володіє гносеологічною, концептологічною, онтологічною функціями, узагальнює матеріальні і духовні компоненти, забезпечує комунікативну репродукцію у спадкоємності розвитку традицій» (с. 193 дис.). У дисертації підкреслено, що «категоризації універсалії оперна культура як семіотичної системи художньо-наукових текстів сприяє систематизація змісту категорій оперології» (с. 193 дис.): «опера», «оперне мистецтво», «оперна творчість», «оперний театр», «оперна поетика» тощо.

Оперна культура визначається як «системний об'єкт, утворений навколо опери як породжуючої духовно-матеріальну цілісність моделі» (с. 193 дис.). Автор зазначає, що оперна культура як універсалія «охоплює всі

аспекти буття опери і оперної справи, має гносеологічну і онтологічну функції, володіє хронотопологічним змістом» (с. 2 дис.).

Специфіка оперної культури як універсалії розкривається в дисертації в широкому наукологічному, системно-структурному та функціональному контексті. Важливою складовою цього є авторське обґрунтування структури сучасної оперології як комплексної системи наукових напрямів, до яких належать: «оперна жанрологія, міфооперологія <...>; оперна сюжетологія <...>; виконавська оперологія <...>; оперна емоцінологія <...>; синологічна оперологія <...> та культурологічна оперологія» (с. 194 дис.).

У підрозділі 1.2 («Оперна культура Китаю: формування та розвиток жанрової системи») простежені шляхи та тенденції формування і розвитку опери в Китаї, а також висвітлено основні періоди історії китайської оперної культури (традиційної та сучасної). Дисертант зазначає, що загальний зміст розвитку оперної культури Китаю ХХ – початку ХХІ століть та її провідні тенденції можна характеризувати так: «Від проникнення західних традицій – до формуванням «нової опери», від першого розквіту національної опери – до кризи жанру упродовж «культурної революції», від національного відродження – до долучення до світового театру» (с. 195 дис.).

У другому розділі («Сучасна оперна культура Китаю як поліструктурне явище») визначено особливості великого оперного театру як артефакту китайської оперної культури сучасного Китаю (підрозділ 2.1), охарактеризовано досвід протистояння кризі оперного жанру, що міститься у Програмі подолання оперної кризи, розробленій Національним Великим оперним театром у Пекіні (підрозділ 2.2), а також обґрунтовано європейський вимір китайської оперної картини світу, репрезентований крізь призму фестивальних проєктів 2019-2023 років (підрозділ 2.3).

У висновках узагальнено основні результати проведеного дослідження, які доводять, що поставлені у роботі мета та завдання були досягнуті. Підводячи підсумки дисертації, автор ще раз підкреслює, що «Входження китайської оперної культури до контексту світового оперного театру

взаємодіє зі збереженням національних традицій, що <...> охоплюють тисячоліття історико-художнього розвитку Піднебесної» (с. 198 дис.).

Відсутність порушення академічної доброчесності. Звіт перевірки тексту дисертації на унікальність за допомогою антиплагіатної системи **StrikePlagiarism** засвідчив відсутність плагіату, а вивчення тексту роботи підтвердило відсутність порушень дисертантом принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи результати проведеного дослідження, хотілося би висловити деякі побажання і зауваження до тексту дисертаційної роботи.

1. На нашу думку, при визначенні методології запровадженого дослідження бажано було б зазначити також методи категоріального, термінологічного, жанрового, семантичного, змістовно-типологічного аналізу, які реально відіграють важливу роль у дисертації.

2. У тексті є чимало технічних погрішностей та одруківок. Так, помилково написано прізвище композитора Аарона Авшаломова. Також у значній кількості випадків при наведенні в тексті тих чи інших понять, категорій та універсалій останні надаються у називному відмінку без використання лапок.

Утім, ці або інші зауваження аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження, яке можна вважати корисним для сучасного музикознавства – як українського, так і китайського.

Загальний висновок.

Отже, проведений аналіз дисертації «Оперна культура Китаю останньої третини XX – початку XXI століть: тенденції розвитку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, доводить, що за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, дотриманням норм академічної доброчесності дана праця є самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам, викладеним у пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії

та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Го Чанлу, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Рецензент —

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури

Ірина ПОЛЬСЬКА